

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 342.70;351.74

doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.39>

Букач В. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9836-9524>;

Камінська Н. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного авіаційного університету, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7727-4056>;

Медвідь Л. П. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні

На підставі узагальнення і систематизації теорії та практики конституційного права в науковій статті висвітлено актуальні питання механізму реалізації конституційних політичних прав і свобод. **Мета** статті – аналіз механізму забезпечення реалізації конституційних політичних прав і свобод для визначення ролі та значення інституційних гарантій у цьому процесі. **Методологічна основа.** У процесі дослідження використано комплекс методів і методологічних підходів. Зокрема, визначальними стали формально-юридичний і структурно-функціональний, системний і порівняльно-правовий методи, методи аналізу й синтезу, прогнозування тощо. **Наукова новизна.** В узагальненому вигляді інституційні гарантії можна визначити як закріплену Конституцією, законами й іншими нормативно-правовими актами систему загальнодержавних, центральних та місцевих органів і посадових осіб, органів, посадових осіб місцевого самоврядування, громадських об'єднань, які уповноважені на створення сприятливих умов, вдаватися до ефективних засобів і заходів щодо забезпечення реалізації конституційних політичних прав та свобод людини й громадянина. **Висновки.** На підставі викладеного в науковій статті матеріалу можна стверджувати, що інституційні гарантії забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина розглядають не як статично наявні умови та засоби забезпечення прав і свобод людини й громадянина, а як динамічні обов'язки держави, її органів і посадових осіб постійно створювати сприятливі умови та надавати ефективні засоби їх реалізації. Динаміка розвитку законодавчої бази демонструє тенденції модернізації системи інституційних гарантій забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні, розширення системи органів та організацій, уповноважених на здійснення такої почесної місії на благо людини як вищої соціальної цінності, задоволення її потреб та інтересів.

Ключові слова: Конституція України; механізм забезпечення; конституційні політичні права і свободи; інституційні гарантії.

Вступ

Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, про що зазначено в частині другій статті третьої Конституції України. Серед державних органів, що мають забезпечувати конституційні політичні права та свободи, чільне місце посідають Верховна Рада України, Президент України, виконавча, судова влада та прокуратура України. У наукових дослідженнях окреслені питання ґрунтовно не розроблено.

Проблеми забезпечення конституційних політичних прав і свобод аналізували вчені Г. Андреева, О. Батанов, А. Будагова, Л. Воеводін, Б. Ебзеєв, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Кравченко, І. Кушнір, О. Кушніренко, О. Марцеляк, М. Матузов, А. Мордовець, М. Малейн, В. Нестерович, А. Олійник, В. Патюлін, П. Рабінович, Т. Синюкова,

Т. Слінько, К. Толкачов, В. Федоренко, А. Хабібулін та ін.

Комплексному дослідженню механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні присвячено серію наукових праць професора А. Олійника, що безпосередньо стосуються зазначених питань. Ідеться насамперед про монографії «Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні» (2008); «Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні» (2018). У цих працях досліджено теоретико-методологічні засади прав і свобод, їх зміст, загальний механізм забезпечення (Олійник, 2008, 2018). Водночас зауважимо, що останніми роками вчені-конституціоналісти активніше вдаються до вивчення окремих політичних прав і свобод людини й громадянина, специфіки їх регулювання та реалізації.

Мета і завдання дослідження

Мета статті – здійснити аналіз механізму забезпечення реалізації конституційних політичних прав і свобод для з'ясування ролі та значення інституційних гарантій в досліджуваному процесі. Для цього необхідно виконати такі завдання:

- висвітлити зміст і поняття складового елементу цього механізму – інституційних гарантій конституційних політичних прав та свобод;
- схарактеризувати інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні;
- здійснити огляд наукових праць учених-конституціоналістів, які досліджували питання механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина;
- узагальнити теоретичні підходи до проблем забезпечення конституційних прав і свобод та запропонувати способи їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу

Права і свободи особи – одне з найважливіших досягнень сучасної цивілізації. Ще на початку ХХ ст. Б. Кістяківський стверджував, що в правовій державі основу міцного правопорядку становить свобода особи та її недоторканність. Він обґрунтував ідеал «правової особистості», тобто особистості, з одного боку, дисциплінованої через право і стійкий порядок, а з іншого – наділеної всіма правами, якими вона може вільно користуватися.

Апріорі сутність держави висвітлюють через її політику в галузі прав людини. Однак реалізація прав залежить не тільки від держави, а й від рівня загальноправової культури суспільства й особистості.

Україна, яка здобула незалежність, проголосила, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані найвищою соціальною цінністю. Саме ситуація у сфері забезпечення прав і свобод людини й громадянина, практичної їх реалізації є тим критерієм, за яким оцінюють рівень демократичного розвитку держави й суспільства.

Елементом конституційної системи фундаментальних прав, свобод й обов'язків особи в Україні є політичні права і свободи людини та громадянина. Політичні права і свободи громадян втілюють можливість індивіда брати участь у політичному житті та здійсненні державної влади. До цієї категорії прав належать: право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації, право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, право обирати й бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, право на звернення до органів державної влади, органів місцевого

самоврядування та посадових і службових осіб цих органів.

Одним з елементів механізму забезпечення реалізації конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина є їх гарантії. Етимологічне значення терміна «гарантії» в перекладі з французької мови означає «забезпечити» чи «поручитися». Гарантії прав і свобод у теорії конституційного права розглядають по-різному, а саме як:

а) один з основних принципів конституційно-правового статусу особи (Andreeva et al., 1995, р. 81) чи елемент правового статусу людини (Matuzov, 1987);

б) систему норм, принципів, умов і вимог, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина (Kushnirenko, & Slinko, 2001, р. 113; Oliinyk, & Kolodii, 2003, р. 223);

в) обов'язки держави захищати людину, створювати правові, соціальні й культурні умови для реалізації її прав і свобод, а також діяльність міжнародних і державних організацій із захисту прав людини (Nikitin, 1995, р. 76);

г) умови та засоби, що створює держава громадянам для здійснення ними основних прав (Voevodin, 1972, р. 25);

д) систему умов, способів і засобів, що забезпечують кожному рівні правові можливості для виявлення, придбання та реалізації прав і свобод (Mordovets, 1996, р. 168; Korelskiy, & Perevalova, 2000, р. 545);

е) сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод, на усунення можливих перешкод для їх повного або неналежного здійснення (Malein, 1984, р. 41);

ж) явища, що сприяють здійсненню прав і свобод людини, забезпечують їх охорону та захист (Rabinovych, 1997, р. 23);

и) цілісну систему юридико-соціальних заходів різної функціональної спрямованості, якій притаманна властивість переведення в практику соціальних відносин нормативних установок законодавця (Siniukova, 1986, р. 7);

к) суть вираження соціальної відповідальності держави, обов'язків її органів і посадових осіб створювати всі необхідні умови для реалізації громадянами своїх прав і свобод та надання особі надійного інструментарію їх охорони та захисту (Ebzeev, 1982, р. 124);

л) створення таких правових інститутів, які юридичними засобами забезпечували б можливість реалізації прав і виконання обов'язків, а також закріплювали б й охороняли права громадян від порушень з боку окремих посадових осіб, державних органів та громадян (Patiulin, 1974, р. 238).

На підставі викладеного слід зазначити, що гарантії розглядають не як статично наявні умови й засоби забезпечення прав і свобод людини та

громадянина, а як динамічні обов'язки держави, її органів і посадових осіб постійно створювати сприятливі умови та надавати ефективні засоби їх реалізації.

Сучасне висвітлення гарантій відбувається переважно двома шляхами. Перший шлях – гарантії розглядають як умову чи засоби реалізації правової норми (М. Вітрук, Д. Керимов, А. Колодій, В. Копейчиков та ін.). У цьому напрямі досліджують переважно юридичний механізм, наявну юридичну норму, зміст якої потребує реалізації. Другий шлях надає можливість досліджувати гарантії як механізм реалізації природних прав і свобод людини (М. Гуренко, Б. Ебзєєв, В. Нерсисянц та ін.). Реалізація ґрунтується на морально-юридичній категорії прав людини, що існує незалежно від держави, має універсальний характер, а тому її закріплення в нормативно-правовому акті держави є одним із видів гарантування прав. Дослідники виокремлюють рівні гарантування. Нижній – фактичне закріплення, середній – законодавче встановлення механізму забезпечення, вищий – безвідмовний процес здійснення правової вимоги.

Отже, гарантії можна розглядати як структурний елемент механізму забезпечення реалізації як прав і свобод загалом, так і конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина зокрема. Це система норм-принципів, умов і засобів, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних політичних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина.

Конституційні політичні права і свободи людини та громадянина є частиною загальної системи всіх видів конституційних суб'єктивних прав і свобод.

Дія конституційних норм, принципів і засобів, що опосередкована в конституційно-правовому регулюванні статусних правовідносин, створення умов для безперешкодного здійснення політичних прав і свобод є системою структурних елементів, кожен з яких виконує власну роль та посідає власне місце в механізмі забезпечення реалізації можливостей (Oliinyk, & Kolodii, 2003, p. 223; Zavorotchenko, 2002).

У спеціальній літературі забезпечення політичних прав і свобод розглядають як систему їх гарантування у вигляді сукупності позитивних умов і спеціальних засобів, які забезпечують їх правомірну реалізацію (Toroġin et al., 1980, p. 195-196). На думку К. Толкачова, А. Хабібулїна, такий підхід до визначення поняття забезпечення прав і свобод може бути використаний для конституційних особистих прав і свобод (Tolkačev, & Khabibullin, 1991).

Окреслений підхід прийнятний для особистих прав, а стосовно забезпечення конституційних політичних прав і свобод доцільно досліджувати юридичні (спеціальні) й організаційні (загальні) гарантії зазначених прав.

Система гарантій політичних прав і свобод людини та громадянина охоплює умови та

засоби політичного, економічного, соціального, ідеологічного, правового спрямування, що необхідні для їх реалізації, зокрема механізм їх охорони та захисту.

Серед політичних, економічних, соціальних, ідеологічних і юридичних гарантій важливе місце посідають інституційні гарантії, що передбачають діяльність державних і недержавних організацій, які створюють сприятливі умови, охороняють, захищають від правопорушень конституційні політичні права та свободи й беруть участь у відтворенні порушеного права.

Конституція України (ст. 3) закріплює головним обов'язком держави необхідність утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Згідно зі ст. 92 Основного Закону, парламент України повинен визначати виключно законами суб'єктивні права і свободи людини й громадянина, гарантії їх реалізації та основні обов'язки. Відповідно до Конституції України (ст. 6), державна влада діє за принципом поділу влад на законодавчу, виконавчу та судову. Законодавчу владу в Україні здійснює парламент, виконавчу – Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади, судову – Конституційний Суд України й суди загальної юрисдикції. Важливе місце в цій системі посідають Президент України й інші контрольно-наглядові органи державної влади.

У системі органів державної влади щодо гарантування прав і свобод людини загалом і конституційних політичних прав зокрема належить Верховній Раді України.

Пріоритетною функцією Верховної Ради України є законодавча. Згідно з Конституцією України, Верховна Рада наділена правом приймати закони, постанови й інші акти. Виключно законами України має бути врегульовано питання щодо прав і свобод людини й громадянина, гарантій цих прав і свобод; основних обов'язків громадян (п. 1 ст. 92 Конституції України). Прикладом можуть бути закони України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про політичні партії в Україні», «Про громадські об'єднання» та ін. Будь-який закон, прийнятий Верховною Радою України, сприяє захисту прав і свобод людини та громадянина шляхом зменшення кількості прогалин у законодавстві щодо діяльності певного органу державної влади, підприємства чи установи, іншої державної організації, особи, групи осіб та інших можливих суб'єктів правової держави й громадянського суспільства. У цьому випадку діє принцип, згідно з яким органу державної влади (місцевого самоврядування) дозволено те, що прямо визначено в законі, а особі (людині й громадянину та їх об'єднанням) – усе те, що не заборонено законом. Виконанню цього сприяють також постанови Верховної Ради України.

Інтерес становить постанова Верховної Ради України від 17 червня 1999 року «Про засади державної політики України в галузі прав людини».

Цей нормативний документ закріпив принципи й напрями державної політики в галузі прав людини. Він є своєрідним фундаментом, на якому ґрунтується діяльність системи державних органів у сфері гарантування прав людини. У постанові серед інших напрямів удосконалення забезпечення реалізації прав людини й громадянина увагу акцентовано на проблемі вдосконалення законодавства щодо фінансування діяльності наймасовіших за чисельністю політичних партій та розвиток правових засад використання і посилення правових гарантій щодо охорони та захисту конституційного права громадян на проведення мирних зборів, мітингів, походів, інших демонстрацій шляхом прийняття відповідного закону ("Postanova Verkhovnoi Rady", 1999).

У цьому контексті слід зазначити про Національну стратегію у сфері прав людини, затверджену Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Її метою є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника в процесі формування та реалізації державної політики, здійснення повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, ведення господарської діяльності. Результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарювання, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини, усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі порушень, виявлених Європейським судом ("Ukaz Prezidenta", 2021).

Наступним напрямом діяльності Верховної Ради України щодо гарантування прав і свобод людини й громадянина (включаючи політичні права) є функція парламентського контролю, яку здійснюють через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Детальніше особливості організації та діяльності цієї інституції висвітлено в дослідженнях сучасних вітчизняних учених (Batanov, & Holoiadova, 2020; Kushnir, 2018). У подальших публікаціях слід зосередити увагу на проблемах і перспективах удосконалення її статусу, з огляду на численні звернення громадян, широку компетенцію та роль у системі гарантування захисту конституційних прав і свобод людини.

Гарантом прав і свобод людини та громадянина (включаючи політичні) визнано Президента України (ст. 102 Конституції України). Саме Президент України як глава Української держави, що виступає від її імені, гарантує дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Забезпечуючи їх, він створює умови для їх реалізації, охороняє, захищає та поновлює конституційні права і

свободи. Створювати умови, гарантуючи політичні права і свободи, Президент України може шляхом реалізації нормотворчої, виконавчої, установчої, контролюючої, координаційної, виховної, міжнародної функцій.

Забезпечення конституційних політичних прав людини та громадянина покладено на органи виконавчої влади. Вищим органом у цій системі є Кабінет Міністрів України. На нього покладено обов'язок уживати заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина (ст. 116). Як вищий колегіальний орган він має забезпечувати політичні права людини як безпосередньо, так і через центральні й місцеві органи виконавчої влади, спрямовувати та контролювати їх діяльність у цьому напрямі.

Роль органів виконавчої влади щодо забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина полягає в здійсненні таких заходів:

а) виконання Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України, актів Президента України, програм діяльності відповідних органів виконавчої влади;

б) здійснення постійного контролю за виконанням Конституції та актів законодавства України, прийняття заходів щодо усунення недоліків роботи цих органів;

в) забезпечення розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

г) здійснення заходів щодо організації інформування та виховання населення.

Забезпечення політичних прав і свобод та здійснення обов'язків покладено на органи правосуддя (Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції), прокуратуру (ст. 121, 124, 147), інші правоохоронні органи. Верховна Рада й Рада міністрів Автономної Республіки Крим зобов'язані брати участь у забезпеченні прав і свобод громадян (п. 7 ст. 138). Реформи останніх років в Україні засвідчують потребу зміни форм і методів роботи судових і правоохоронних органів, подолання корупції та підвищення їх прозорості й ефективності. Тому поділяємо висновки й рекомендації, викладені в низці наукових праць із цієї проблематики (Bukach, & Kaminska, 2021; Bratasiuk, 2020; Sarkisian, 2019; Rabinovych, 2018; Nesterovych, 2020; Didenko, 2020; Kostytskyi, Kaminska, & Kushakova-Kostytska, 2019; Demydenko, 2019; Kaminska, & Dovhan, 2019; Shevchenko, Kalhanova, Kudin, & Kravchenko, 2019).

Питання забезпечення прав і свобод вирішують і територіальні громади та їх органи й посадові особи (ст. 143). Громадяни України можуть об'єднуватися в політичні партії та громадські організації для здійснення захисту своїх прав і свобод та законних інтересів (ст. 36). Конституція України гарантує політичну багатоманітність (ст. 15) тощо ("Konstytutsiia Ukrainy", 2016).

Водночас реалії сьогодення засвідчують необхідність привернути увагу суспільства й

держави, а також наукової спільноти до ґрунтовного аналізу специфіки забезпечення, зокрема гарантування окремих прав і свобод, які пов'язані з участю людини і громадянина в політичному житті суспільства: права на громадянство, свободи пересування, вільний вибір місця проживання, права на свободу думки та слова, права на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації, права брати участь в управлінні державними й суспільними справами, права на мітинги, походи і демонстрації, права на звернення до органів влади тощо.

Наукова новизна

В узагальненому вигляді сформульовано визначення інституційних гарантій як закріпленої Конституцією, законами й іншими нормативно-правовими актами системи загальнодержавних, центральних і місцевих органів та посадових осіб, органів і посадових осіб місцевого самоврядування, громадських об'єднань, які уповноважені на створення сприятливих умов, вдаватися до ефективних засобів та заходів щодо забезпечення реалізації конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина.

Висновки

На підставі викладеного можна стверджувати, що інституційні гарантії забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина розглянуто не як статично наявні умови й засоби забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а як динамічні обов'язки держави, її органів і посадових осіб постійно створювати сприятливі умови та надавати ефективні засоби їх реалізації.

Динаміка розвитку законодавчої бази демонструє тенденції модернізації системи інституційних гарантій забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні, розширення системи органів й організацій, уповноважених на здійснення такої почесної місії на благо людини як вищої соціальної цінності, задоволення її потреб й інтересів. Безумовно, попереду чимало завдань як загальнонаціонального, так і локального рівня, проте важливо, щоб їх вирішення мало системний і послідовний характер, було ефективним та своєчасним, доступним для кожної людини.

REFERENCES

- Andreeva, G.N., Andreeva, I.A., & Budagova, A.Sh. (et al.). (1995). *Konstitutsionnoe (gosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran [Constitutional (state) law of foreign countries]*. (Vol. 1-4). B.A. Strashun (Eds.) (2nd ed., rev.). Moscow: BEK [in Russian].
- Batanov, O.V., & Holojadova, T.O. (2020). Instytut biznes-ombudsmaniv u suchasnomu sviti: problemy kontseptualizatsii ta konstytuivannia [Institute of business-ombudsmans in the modern world: problems of conceptualization and constitutionality]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia, Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 5, 70-85. doi: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5\(11\)-70-85](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5(11)-70-85) [in Ukrainian].
- Bratasiuk, M.H. (2020). Filosofiia zakhystu prav liudyny z pozytsii suchasnoho pravovoho myslennia [Philosophy of human rights protection from the standpoint of modern legal thinking]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 1(19), 14-20. doi: <https://doi.org/10.33270/02201901.14> [in Ukrainian].
- Bukach, V., & Kaminska, N. (2021). Strukturna kharakterystyka derzhavnoi vlady yak instytutu konstytutsiinoho prava Ukrainy [Structural characteristics of state power as a constitutional institution rights of Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2, 19-28. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.02.02> [in Ukrainian].
- Demydenko, V.O. (2019). Verkhovenstvo prava yak aksiolohichna vershyna systemy pryntsyviv mistsevoho samovriaduvannia [Rule of law as an axiological top of the system of principles of local self-government]. *Naukovyi visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka, Scientific Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*, 3(87), 167-176. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.87.167-176> [in Ukrainian].
- Didenko, O. (2020). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia konstytutsiino-pravovykh harantii prava obyraty ta buty obranym [Conceptual approaches to the definition of constitutional and legal guarantees of the right to vote and to be elected]. *Suchasni aspekty nauky, Modern aspects of science*. S.O. Romanenko, I.V. Zhukova (Ed.). Kyiv; Bratislava [in Ukrainian].
- Ebzeev, B.S. (1982). *Konstitutsionnye osnovy svobody lichnosti v SSSR [Constitutional foundations of personal freedom in the USSR]*. Saratov: Saratov. un-t [in Russian].
- Fedorenko, V., & Nesterovych, V. (2020). 'Soft Law' in the Mechanism of the International and National Protection of the Constitutional Electoral Rights. *Krytyka Prawa*, 12(3), 178-195. doi: 10.7206/kp.2080-1084.402.
- Kaminska, N.M., & Dovhan, O.O. (2019). Svoboda, bezpeka i zakhyst profesiinoi zhurnalistskoi diialnosti [Freedom, security and protection of professional journalistic activity]. *Problemy normotvorennia, realizatsii ta tlumachennia norm prava u svitli zahalnovyznanoho pryntsyvu verkhovenstva prava, Problems of rulemaking, implementation and interpretation of law in the light of the generally recognized principle of the rule of law: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference* (pp. 144-146). I.D. Shutak (Eds.). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

- Konstytutsiia Ukrainy: stanom na 1 veers. 2016 r.: vidpovidaie ofits. Tekstu [Constitution of Ukraine: as of September 1. 2016: corresponds to the official. text]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Korelskiy, V.M., & Perevalova, V.D. (Ed.). (2000). *Teoriia gosudarstva i prava [Theory of State and Law]* (2nd ed., rev.). Moscow: INFRA-M-NORMA [in Russian].
- Kostytskiy, M.V., Kaminska, N.V., & Kushakova-Kostytska, N.V. (2019). Perspektyvy vdoshkonalennia diialnosti Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy v umovakh suchasnykh suspilnykh transformatsii [Prospects for improving the activities of the Constitutional Court of Ukraine in the context of modern social transformations]. *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*, 3(9), 4-11. doi: 10.15587/2523-4153.2019.180113 [in Ukrainian].
- Kushnir, I.V. (2018). Konstytutsiine pravo osoby na dostup do publichnoi informatsii ta yoho zabezpechennia Upovnovazhenym Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny [Constitutional right of a person on access to public information and its securing by the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine on human rights]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/6247> [in Ukrainian].
- Kushnirenko, O.H., & Slinko, T.H. (2001). *Prava i svobody liudyny ta hromadianyna [Human and civil rights and freedoms]*. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian].
- Malein, N.S. (1984). Povishenie roli zakona v okhrane lichnykh i imushchestvennykh prav grazhdan [Enhancing the role of the law in protecting the personal and property rights of citizens]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo, Soviet state and law*, 6, 41-45 [in Russian].
- Matuzov, N.I. (1987). *Pravovaia sistema i lichnost [Legal system and personality]*. Saratov: Saratov. un-t [in Russian].
- Mordovets, A.S. (1996). *Sotsialno-iuridicheskii mekhanizm obespecheniia prav i svobod cheloveka i grazhdanina [Socio-legal mechanism for ensuring human and civil rights and freedoms]*. N.I. Matuzova (Ed.). Saratov [in Russian].
- Nesterovych, V.F. (2020). Zaborona dyskryminatsii yak vazhlyvyi mizhnarodnyi ta konstytutsiinyi pryntsyv v haluzi prav liudyny [Prohibition of discrimination as an important international and constitutional principle in the field of human rights]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia, Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 5, 86-122. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5\(11\)-86-122](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5(11)-86-122) [in Ukrainian].
- Nikitin, A.F. (Ed.). (1995). *Slovar-spravochnik po pravu [Dictionary of Law]*. Moscow: Akalis [in Russian].
- Oliinyk, A.Yu. (2008). *Konstytutsiino-pravovyi mekhanizm zabezpechennia osnovnykh svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini [Constitutional and legal mechanism for ensuring the fundamental freedoms of man and citizen in Ukraine]*. Kyiv: Aleuta; KNT: Tsentr navch. lit. [in Ukrainian].
- Oliinyk, A.Yu. (2018). *Konstytutsiini svobody liudyny i hromadianyna ta yikh zabezpechennia v Ukraini [Constitutional freedoms of man and citizen and their provision in Ukraine]*. Kyiv: KNUVD; Dnipro: Lira LTD [in Ukrainian].
- Oliinyk, A.Yu., & Kolodii, A.M. (2003). *Prava liudyny i hromadianyna v Ukraini [Human and civil rights in Ukraine]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Patiulin, V.A. (1974). *Gosudarstvo i lichnost v SSSR (Pravovye aspekty vzaimootnosheniy) [State and personality in the USSR (Legal aspects of relationships)]*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro Zasady derzhavnoi polityky Ukrainy v haluzi prav liudyny": vid 17 cherv. 1999 r. No. 757-XIV [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Principles of State Policy of Ukraine in the Field of Human Rights" from June 17, 1999, No. 757-XIV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 35, 303 [in Ukrainian].
- Rabinovych, P. (2018). Universalnyi kanon liudskykh prav [Universal canon of human rights]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 9, 109-123. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-09-109> [in Ukrainian].
- Rabinovych, P.M. (1997). *Prava liudyny i hromadianyna u Konstytutsii Ukrainy (do interpretatsii vykhidnykh konstytutsiinykh polozhen) [Human and civil rights in the Constitution of Ukraine (before the interpretation of the original constitutional provisions)]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Sarkisian, V. (2019). Konstytutsiino-pravove rehuliuвання hromadskoho kontroliu za vyboramy v Ukraini [Constitutional and legal regulation of public control over elections in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka, Scientific Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*, 4, 56-66. doi: 10.33766/2524-0323.88.56-66 [in Ukrainian].
- Shevchenko, A., Kalhanova, O., Kudin, S., & Kravchenko, O. (2019). Guarantees of realization of the rights and freedoms of the person in the national legal system: teaching technique. *Asian Life Sciences. The Asian International journal of the Life Sciences*, 21(2), 2, 28.
- Siniukova, T.V. (1986). Iuridicheskie garantii realizatsii prav i obiazannostey sovetsskikh grazhdan (Voprosy teorii) [Legal guarantees for the implementation of the rights and obligations of Soviet citizens (Questions of theory)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sverdlovsk [in Russian].
- Tolkachev, K., & Khabibullin, A. (1991). *Organy vnutrennikh del v mekhanizme obespecheniia lichnykh konstutsionnykh prav i svobod grazhdan [Internal Affairs Bodies in the Mechanism of Ensuring Personal Constitutional Rights and Freedoms of Citizens]*. Ufa: Ufim. VSh MVD RSFSR [in Russian].
- Toporin, B.N., Voevodin, L.D., & Shevtsov, V.S. (et al.). (1980). *Konstitutsionnyy status lichnosti v SSS [The constitutional status of an individual in the USSR]*. Moscow: Iurid. lit. [in Russian].
- Ukaz Prezidenta Ukrainy "Natsionalna stratehiia u sferi prav liudyny": vid 24 berez. 2021 r. No. 119/2021 [Decree of the President of Ukraine "National strategy in the field of human rights" from March 24, 2021, No. 119/2021]. (n.d.). www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> [in Ukrainian].
- Voevodin, L.D. (1972). *Konstitutsionnye prava i obiazannosti sovetsskikh hrazhdan [Constitutional rights and obligations of Soviet citizens]*. Moscow: Mosk. un-t [in Russian].
- Zavorotchenko, T.M. (2002). Konstytutsiino-pravovi harantii prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini [Constitutional and legal guarantees of human and civil rights and freedoms in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учебник : в 4 т. / [Г. Н. Андреева, И. А. Андреева, А. Ш. Будагова и др.]; отв. ред. Б. А. Страшун. 2-е изд., доп. М. : БЕК, 1995. Т. 1–2 : Общая часть. 778 с.
- Батанов О. В., Голоядова Т. О. Інститут бізнес-омбудсманів у сучасному світі: проблеми концептуалізації та конституювання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 70–85. doi: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5\(11\)-70-85](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5(11)-70-85).
- Братасюк М. Г. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. *Право України*. 2020. № 1 (19). С. 14–20. doi: <https://doi.org/10.33270/02201901.14>.
- Букач В., Камінська Н. Структурна характеристика державної влади як інституту конституційного права України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 2. С. 19–28. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.02.02>.
- Демиденко В. О. Верховенство права як аксіологічна вершина системи принципів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. № 3 (87). С. 167–176. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.87.167-176>.
- Діденко О. Концептуальні підходи до визначення конституційно-правових гарантій права обирати та бути обраним. *Сучасні аспекти науки : колективна монографія / за ред. С. О. Романенка, І. В. Жукової*. Київ ; Братислава, 2020. С. 199–216.
- Эбзеев Б. С. Конституционные основы свободы личности в СССР. Саратов : Саратов. ун-т, 1982. 137 с.
- Fedorenko V., Nesterovych V. 'Soft Law' in the Mechanism of the International and National Protection of the Constitutional Electoral Rights. *Krytyka Prawa*. 2020. Vol. 12. No. 3. P. 178–195. doi: [10.7206/kp.2080-1084.402](https://doi.org/10.7206/kp.2080-1084.402).
- Камінська Н. В., Довгань О. О. Свобода, безпека і захист професійної журналістської діяльності. *Проблеми нормотворення, реалізації та тлумачення норм права у світлі загальновизнаного принципу верховенства права* : тези доп. та повідомл. учасників IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 3–4 жовт. 2019 р.) / за заг. ред. І. Д. Шутака. Івано-Франківськ, 2019. С. 144–146.
- Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2016. 82 с.
- Теория государства и права : учебник / под ред. В. М. Корельского, В. Д. Перевалова. 2-е изд., изм. и доп. М. : ИНФРА-М-НОРМА, 2000. 616 с.
- Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2019. № 3 (9). С. 4–11. doi: [10.15587/2523-4153.2019.180113](https://doi.org/10.15587/2523-4153.2019.180113).
- Кушнір І. В. Конституційне право особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2018. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/6247>.
- Кушніренко О. Г., Слінько Т. Г. Права і свободи людини та громадянина : навч. посіб. Харків : Факт, 2001. 437 с.
- Малеин Н. С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан. *Советское государство и право*. 1984. № 6. С. 41–45.
- Матузов Н. И. Правовая система и личность. Саратов : Саратов. ун-т, 1987. 294 с.
- Мордовець А. С. Социально-юридический механизм обеспечения прав и свобод человека и гражданина / под ред. Н. И. Матузова. Саратов, 1996. 228 с.
- Нестерович В. Ф. Заборона дискримінації як важливий міжнародний та конституційний принцип в галузі прав людини. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 86–122. doi: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5\(11\)-86-122](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-5(11)-86-122).
- Словарь-справочник по праву / [сост. А. Ф. Никитин]. М. : Акалис, 1995. 140 с.
- Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія. Київ : Алеута ; КНТ ; Центр навч. літ., 2008. 472 с.
- Олійник А. Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні : монографія. Київ : КНУТД ; Дніпро : Ліра ЛДТД, 2018. 346 с.
- Олійник А. Ю., Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
- Патюлин В. А. Государство и личность в СССР (Правовые аспекты взаимоотношений). М. : Наука, 1974. 246 с.
- Про Засади державної політики України в галузі прав людини : постанова Верховної Ради України від 17 черв. 1999 р. № 757-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 35. Ст. 303.
- Рабінович П. Універсальний канон людських прав. *Право України*. 2018. № 9. С. 109–123. doi: <https://doi.org/10.33498/loiu-2018-09-109>.
- Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Харків : Право, 1997. 63 с.
- Саркісян В. Конституційно-правове регулювання громадського контролю за виборами в Україні. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. № 4. С. 56–66. doi: [10.33766/2524-0323.88.56-66](https://doi.org/10.33766/2524-0323.88.56-66).
- Shevchenko A., Kalhanova O., Kudin S., Kravchenko O. Guarantees of realization of the rights and freedoms of the person in the national legal system: teaching technique. *Asian Life Sciences. The Asian International journal of the Life Sciences*. 2019. Supplement 21 (2). № 2. P. 28.
- Синюкова Т. В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан (Вопросы теории) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Свердловск, 1986. 19 с.

- Толкачев К., Хабибуллин А. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан : монография. Уфа : Уфим. ВШ МВД РСФСР, 1991. 168 с.
- Конституционный статус личности в СССР / [Б. Н. Топорин, Л. Д. Воеводин, В. С. Шевцов и др.]. М. : Юрид. лит., 1980. 256 с.
- Національна стратегія у сфері прав людини: затверджена : Указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.
- Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан. М. : Моск. ун-т, 1972. 300 с.
- Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2002. 220 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.03.2021

Bukach V. – Ph.D in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminal Law, Process and Criminology of the Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University «Odessa Law Academy», Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9836-9524>;

Kaminska N. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of International Law and Comparative Law of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7727-4056>;

Medvid L. – Ph.D in of Law, Associate Professor of the Department of Legal Support of the Humanities Institute of the Ivan Chernyakhovsky National University of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

Institutional Guarantees of Constitutional Political Rights and Freedoms of Persons and Citizens in Ukraine

*Based on the generalization and systematization of the theory and practice of constitutional law, the scientific article reveals topical issues of the mechanism for the implementation of constitutional political rights and freedoms. The **purpose** of the article is to analyze the mechanism for ensuring the implementation of constitutional political rights and freedoms in order to draw attention to the role and importance of institutional guarantees in this process. The **methodological basis** of the article is marked by the use of a number of methods and methodological approaches. Thus, in particular, the determinants were formal-legal and structural-functional, systemic and comparative-legal, methods. methods of analysis and synthesis, forecasting, etc. **Scientific novelty**. In a generalized form, the definition of institutional guarantees can be formulated as a system of national, central and local bodies and officials, bodies and officials of local self-government, public associations, which are authorized to create favorable conditions, enshrined in the Constitution, laws and other normative legal acts., resort to effective means and measures to ensure the implementation of constitutional political rights and freedoms of man and citizen. **Conclusions**. Based on the material presented in the scientific article, it can be argued that the institutional guarantees of constitutional rights and freedoms of man and citizen are not considered as statically existing conditions and means of ensuring human and civil rights and freedoms, but as dynamic responsibilities of the state, its bodies and officials. constantly create favorable conditions and provide effective means of their implementation. The dynamics of the legislative framework demonstrates the tendency to modernize the system of institutional guarantees for political and human rights and freedoms in Ukraine, expand the system of bodies and organizations authorized to carry out such an honorable mission for the benefit of man as the highest social value, meet his needs and interests.*

Keywords: Constitution of Ukraine; security mechanism; constitutional political rights and freedoms; institutional guarantees.